

DOI: [10.32702/2307-2156-2020.2.35](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.2.35)

УДК 342.15 – 043.83

I. В. Чукіна,

*к. е. н., викладач кафедри публічного управління та адміністрування
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Черкаська область
ORCID: 0000-0002-2259-9363*

М. І. Дяченко,

*к.с.-г.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Черкаська область
ORCID: 0000-0003-4997-5020*

ЗАЛУЧЕННЯ ЖИТЕЛІВ ГРОМАДИ ДО ПРОЦЕСІВ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ

I. Chukina

PhD in Economics,

*Lecturer in the Department of Public Administration and Administration and Administration,
Uman National University of Horticulture,*

Uman National University of Horticulture, Uman, Cherkasy region

M. Dyachenko

PhD in Agricultural Sciences,

*Associated Professor at the Department of Public Management and Administration,
Uman National University of Horticulture, Uman, Cherkasy region*

INVOLVEMENT OF COMMUNITY RESIDENTS TO PROCESSES LOCAL DEVELOPMENT PLANNING

Стаття присвячена питанням залучення людей до співпраці у планувальних процесах об'єднаної територіальної громади, сучасним інноваційним способам та механізмам колективного вирішення питань по удосконаленню способів й механізмів, які стимулюють людей до масової самоорганізації, залучення їх до процесів планування розвитку громад, міжособистих та міжгрупових зв'язків та стосунків заснованих на взаємній довірі та довіри до влади, гармонізації політичних, соціальних, економічних інтересів, можливості їх раціонального вираження на рівні громади, країни та суспільства.

Наводяться окремі авторські думки та думки вчених відносно деяких аспектів щодо сучасних підходів до планування розвитку громад, місцевому економічному розвитку, розробленню стратегії, використанню інноваційних інструментів планування, процесів діагностики розвитку громад тощо.

Слід зауважити, що в Україні створені передумови для широко залучення населення до вирішення місцевих проблем, але активність членів громади на сьогодні на дуже низькому рівні. Причинами цього, на нашу думку, може бути недостатнє розуміння органами державної влади, що являє собою участь громади в процесі економічного та соціального розвитку, та яким методами можна залучати населення. Слід зауважити, що на даний момент в Україні існують глобальні потреби, які стосуються підвищення рівня залучення

жителів громади до процесів планування місцевого розвитку. На нашу, необхідно створювати та підтримувати різні механізми активізації участі громадськості для того, щоб мобілізувати внутрішні та зовнішні ресурси громади для задоволення соціальних та економічних потреб кожного члена громади.

The article is devoted to the issues of involving people in cooperation in the planning processes of the united territorial community, modern innovative ways and mechanisms of collective solution of questions on improvement of ways and mechanisms that stimulate people to mass self-organization, involvement of them in the processes of planning of community development, interpersonal and intergroup relations and relationships based on mutual trust and trust in the authorities, harmonization of political, social, economic interests, and the possibility of their rational expression at the level of community, country and society.

Some author's and scientists' views on some aspects of contemporary approaches to community development planning, local economic development, strategy development, use of innovative planning tools, community development diagnostics, etc. are presented.

It should be noted that the preconditions for widespread involvement of the population in solving local problems are created in Ukraine, but the activity of community members is at a very low level today. The reasons for this, in our opinion, may be a lack of understanding of public authorities, which is the participation of the community in the process of economic and social development, and how the population can be involved. It should be noted that there are currently global needs in Ukraine that relate to increasing the level of community involvement in local development planning processes.

In our opinion, it is necessary to create and support different mechanisms for activating public participation in order to mobilize internal and external community resources to meet the social and economic needs of each member of the community.

In our view, we believe that they are trying to improve technologies that encourage people to engage in mass self-organization and involve them in planning for the development of public, rural areas. We will help find a way to harmonize the political, economic and economic enterprises that were ultimately introduced to economic development. All of the above will be allowed by the public as well as local authorities and local governments.

Ключові слова: *місцевий економічний розвиток; територіальні громади; стратегічний план; інноваційний інструмент планування.*

Key words: *local economic development; territorial communities; strategic plan; innovative planning tool.*

Постановка проблеми. Сьогодні питання про участь громадськості в процесі планування та прийняття управлінських рішень перемістилося на передній план порядку денного оновлення влади. Влада розуміє, що чим більше людей братиме участь у суспільному житті, це ключова складова самоуправління, це їх вагомий голос у рішеннях в публічній сфері від яких залежить розвиток та їхнє майбутнє. Дослідження підтверджують, що активний економічний ріст відбувається саме у тих країнах, де розвиваються різні форми співпраці, де є спільна участь громадян у прийнятті рішень та розв'язання місцевих чи суспільних проблем де працюють мережі громадських об'єднань, існує корпоративна культура колективного планування, налагоджена співпраця влади, бізнесу та громади. За рахунок цього відбувається консолідація активної частини територіальної громади на основі усвідомлення загальних інтересів, у людей з'являються нові зацікавленості і можливості.

Крім того, залучення різних представників населення до роботи з формування стратегії розвитку є реальним кроком до подолання таких явищ як недовіра людей у можливість «спільної справи», взаємна недовіра, відсутність у них конкретних уявлень про власне майбутнє, неготовність до спільних дій. Подолання цього є серйозним внеском у підвищення людського потенціалу територіальної громади.

Територіальні громади мають висококваліфікованих фахівців, експертів, які згодні допомагати місцевій владі з подальшого покращення життя громади. Можливості вирішення проблеми зростають, коли люди працюють разом як команда, а не поодиноці. Багато методів залучення громадян дають змогу місцевим органам влади здобути додаткові ресурси та ефективніше використовувати наявні [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Залучення громади до процесів планування місцевого розвитку привертає увагу багатьох науковців. Її дослідженню у теоретичному та методологічному аспектах присвятили свої роботи такі вчені як: О. Алімов, В. Беседін, Р. Брусак, З. Герасимчук, В. Горбулін, В. Гриньова, В. Грушко, А. Мельник, А. Сухоруков та ін. Разом з тим, у контексті реформи децентралізації, яка має забезпечити сприятливі умови для життєдіяльності людей та можливості для збалансованого розвитку, вимагають поглибленого вивчення в плані залучення населення до збалансованого розвитку територіальних об'єднань громад.

Мета статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження є виділення ролі людей до стратегічного підходу в плануванні регіонального розвитку громад в контексті децентралізації.

Результати дослідження. Процес об'єднання територіальних громад Уманщини та в цілому Черкащини супроводжувався різноманітними труднощами, які з великим зусиллям вдалося подолати. Часто поставало питання як спільними зусиллями визначити головні напрями розвитку інфраструктури громад, провести системну роботу з поліпшення місцевого бізнес-клімату і розширити інвестиційні можливості. звичайно, більшість рішень органів місцевої влади стосується населення району. Якщо в цих рішеннях люди будуть активно брати участь в їхній розробці, то скоріше за все вони будуть дотримуватися управлінського рішення та проводити контроль за їх виконанням. Коли громадяни беруть участь у вирішенні проблеми і приймають рішення то вони стають співучасниками у вирішенні проблеми. У такому разі набагато менш імовірно, що ці громадяни виступлять проти прийнятого рішення. Та й самі рішення, прийняті місцевою владою, скоріш за все, будуть більш ефективними. Все це надзвичайно важливо для успішної розробки і реалізації стратегічного плану розвитку об'єднаної територіальної громади [4].

Члени громади розуміють, що вони повинні не просто жити, вирішуючи поточні проблеми, але й мати чіткий план розвитку і рухатися за ним. Планування розвитку територіальних громад буде успішним, коли у громадах будуть формуватися стратегічні плани. Громада має самостійно поставити мету і досягти її спільною працею. Тільки таким чином громади зможуть знайти себе на економічній, культурній карті країни [1].

Разом з тим, як показує практика об'єднаних територіальних громад Уманського району, що активний діалог між органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, підприємницькими структурами з такого важливого питання, що зачіпає інтереси всієї територіальної громади, як формування бачення майбутнього стану своєї території та шляхів його досягнення дозволили, перш за все, підвищити авторитет органів місцевого самоврядування, зробити передбачуваними і зрозуміти їх дії для всіх мешканців, а також пробудити в територіальній громаді почуття своєї причетності до рішень, які зорієнтовано на ефективний розвиток своїх територій.

Залучення різних суб'єктів місцевого розвитку до процесу стратегічного планування структурує і організовує територіальну громаду. За нових умов нового бачення сталого розвитку громади докорінні позитивні зміни якості життя мешканців громад шляхом заміни системи управління, підвищення конкурентоспроможності економіки, інвестиційної привабливості, ефективного використання ресурсів, узгодження інтересів влади, громади та бізнесу, створення максимальної кількості робочих місць за рахунок реалізації переваг конкурентоспроможності громади у порівнянні з періодом до об'єднання стало реальним кроком до подолання таких явищ як недовіра людей у можливість «спільної справи». Це все є серйозним внеском у підвищенні ролі людського потенціалу територіальної влади.

Дуже часто залучення громадян до стратегічного планування стає ефективним методом знаходження і використання додаткових місцевих ресурсів. Люди різних професій, віку, політичних поглядів, віросповідання пропонували своє щодо вирішення актуальних питань розвитку спрямовуючи свої зусилля на прийняття виважених рішень щодо пріоритетів та векторів розвитку населених пунктів, у яких вони проживають. Коли люди працюють разом як команда, а не поодиночці, то їм під силу реалізувати усе задумане, що стане новим поштовхом та віхою у розвитку інфраструктури та покращення якості життя жителів об'єднаної територіальної громади.

Обґрунтоване стратегічне планування дає можливість чиновникам, менеджерам і громадянам активно планувати майбутнє, а не просто реагувати на події, які вже наступили. Застосування стратегічного планування на місцевому рівні допомагає керівникам державного сектору бачити перспективу і управляти нею в суспільних інтересах. Це підвищує імідж влади в очах тих, кому вона служить [2].

Для проведення стратегічного планування громади Уманщини використовували інтегрований підхід, який передбачав поєднання секторальної (галузевої), територіальної (просторової) та управлінської складових. Враховувалися також економічна складова (з огляду на її нинішнє благополуччя та існуючі загрози) та гендерний підхід (зокрема щодо бюджетування).

Залучення громадян до участі в стратегічному плануванні місцевого розвитку узгоджувався з відповідними обласними документами, а також іншими довгостроковими, середньостроковими та короткостроковими прогностичними та програмними документами і все це здійснювалось з дотриманням відповідних принципів, а саме:

- об'єктивності – використання (за можливістю) даних органів державної статистики та інших центральних і місцевих органів виконавчої влади яких реально досягти та які можливо оцінити;
- безперервності – залучення громадян, співпраця влади і громади має проводитися
- відкритості – інформація має бути донесена до представників різних соціальних груп громадськості, місцевих лідерів, до всіх зацікавлених в отриманні інформації учасників процесу розробки концепції

стратегічного планування спрямовану на залучення внутрішніх резервів розвитку громади. Кожен етап роботи із залученням громадян має відбуватися на умовах дотримання відкритих, зрозумілих та єдиних для усіх правил поведінки та умов прийняття рішень;

- обґрунтованості та доцільності – документ повинен розроблятися на основі чітко визначених цілей розвитку та економічно обґрунтованих завдань та проектів, що сприяють її досягненню із використання світового досвіду у сфері програмування економічного і соціального розвитку;
- відкритості та прозорості – громадськості та підприємцям забезпечується безпосередній доступ до засідань робочої групи, вони долучаються до розробки цілей та завдань тощо [2].

Дійсно, соціально-економічний стан різних сільських громад відрізняється один від одного. Це обумовлено як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками – віддаленість від міста, стан доріг, наявність підприємств і робочих місць, організація господарювання, відсутність молоді і т. ін. Тому, під час процесу створення об'єднаних територіальних громад виникали певні непорозуміння з боку громад, що об'єднувалися. Наприклад, мешканці менш заможних громад Дмитрушківської та Ладиженської, порівняно з Паланською оцінювали процес об'єднання з позицій «жертви» і вважали, що після об'єднання вони набудуть статусу периферійного населеного пункту з обмеженим фінансуванням. У свою чергу мешканці населених пунктів з більш розвинутою соціально-економічною інфраструктурою не завжди розуміли чому слід допомагати біднішим. Активні члени таких громад вбачали шкоду в безоплатній допомозі людям, які за віком й фізичним станом можуть самостійно вирішувати свої проблеми.

Як відмічає Шваб Ю.М. наголошують, що соціальна політика побудована на принципах надання пільг та субсидій обов'язково призводить до виникнення так званих «рентних установок» серед населення, що виражається у втраті соціальної ініціативи та формуванні невиправданих очікувань щодо спроможності влади задовольняти актуальні потреби людей. Така ситуація на етапі об'єднання громад призвела до відсутності взаєморозуміння між громадами та уповільнення процесів згуртованості. Тому слід спонукати людей до участі у місцевих проектах розвитку, сприяти обговоренню проблем життєдіяльності громади, залучати мешканців до надання власних ініціатив, їх впровадження тощо. Необхідно аналізувати і застосовувати поради, пропозиції та зауваження, що надаються мешканцями територіальних об'єднаних громад ініціаторам змін треба підкреслювати значення цих порад та оприлюднювати результати безпосередньої допомоги кожного члена громади.

Звичайно процес залучення громади для вирішення стратегічно важливих питань громадян не є легким. Це пов'язано з рядом труднощів, а саме:

- недостатня кількість пропозицій від мешканців;
- низький рівень ініціативності громадян;
- відсутність компромісу між представниками органів місцевого самоврядування та громадянами;
- різне бачення місці та стратегічних цілей розвитку громади;
- наявність конфліктів під час визначення пріоритетів розвитку громади;
- побоювання мешканців громади висловлювати свою думку тощо [1].

Але практика доводить, що саме участь місцевих лідерів та широкої громадськості є гарантією формування відчуття причетності до розробленого стратегічного документу, а відповідно й гарантією його успішної реалізації. Оскільки розроблена таким чином стратегія відображає інтерес всіх громадян, тому й приймається громадою як «своя». А це значить, що реалізація такого стратегічного планування безперечно забезпечить покращення стандартів життя, зміцнення місцевої демократії, виховання соціально-активних громадян – патріотів своєї громади.

На нашу думку, для забезпечення кваліфікаційного рівня в плануванні соціально-економічного розвитку тієї чи іншої громади та для більш ґрунтовного їх аналізу потрібно користуватися послугами наукових установ, організацій тощо. Для об'єднаних територіальних громад Уманщини та в цілому Черкащини консультативно-дорадчим органом з питань взаємодії місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування може стати Уманський національний університет садівництва. В плані надання консультацій з організаційних питань що забезпечили б старт та в подальшому роботу об'єднаних територіальних громад може бути кафедра публічного управління та адміністрування; в області розвитку туристичної галузі – кафедра туризму та готельно-ресторанної справи; в плані соціологічних досліджень в контексті стратегічного розвитку територіальної громади, громадської думки щодо найважливіших проблем та напрямів розвитку сільських територій – кафедра соціально-гуманітарних і правових дисциплін. Сумісне залучення ресурсів зовні та громади дасть можливість з'ясувати, якими ресурсами вона може розпоряджатися, чого все ж не вистачає, тому громада готова приділяти час та віддавати свою енергію.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виходячи із вище викладеного можна констатувати, що люди, їхня ідея, знання, інтелект, бажання і вміння співпрацювати щоб колективно вирішувати існуючі проблеми громади і в подальшому діяти у напрямі розвитку різних сфер суспільства є важливим фактором конкретних переваг у сучасних умовах розвитку, це соціальний капітал спільноти.

Потрібно і в подальшому розробляти та удосконалювати способи й механізми, які стимулюють людей до масової самоорганізації, залучати їх до процесів планування розвитку громад, сільських територій. Це допоможе знайти шлях до гармонізації політичних, соціальних, економічних інтересів, що в кінцевому плані призведе до зростання економічного розвитку своєї території. Все вище зазначене буде сприяти довірі з боку громадськості, як до місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел.

1. Берданова О.В., Вакуленко В.М. та інші Стратегічне планування розвитку об'єднаної територіальної громади / О.В. Берданова, В.М. Вакуленко, І.В. Валентюк, В.С. Кулібіда, А.Ф. Ткачук. Навчальний посібник. Інститут громадського суспільства. Київ. 2017.
2. Берданова О. Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник / О. Берданова, В. Вакуленко. – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 88 с. – (Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO).
3. Гарасюк О.А., Міщук Є.В., Рицко О.І. Визначення проблем та стратегія управління розвитком територій об'єднаних територіальних громад // О.А. Гарасюк, Є.В. Міщук, О.І. Рицко. Державне управління: удосконалення та розвиток. -№ 2. 2018.
4. Ільченко Н.В. Концепція участі та методи залучення населення до розвитку територіальної громади / Н. В. Ільченко// Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2010. - № 7. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2010_7_7

References.

1. Berdanova, O. and Vakulenko, V. (2012), Stratehichne planuvannia mistsevoho rozvytku. Praktychnyj posibnyk [Strategic Planning for Local Development. Practical guide], Instytut hromads'koho suspil'stva, Kyiv, Ukraine.
2. Berdanova, O. and Vakulenko, V. (2012), Stratehichne planuvannia mistsevoho rozvytku: praktychnyj posibnyk [Strategic Planning for Local Development: A Practical Guide], Sofyia-A, Kyiv, Ukraine.
3. Harasyuk, O. Mishchuk, E. and Ritsko, O. (2018), “Problem identification and strategy for managing the development of territories of united territorial communities”, vol. 2, Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1187> (Accessed 25 Jan 2020).
4. Ilchenko, N. (2010), “The concept of participation and methods of involving the population in the development of the territorial community”, vol. 7, Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Duur_2010_7_7 (Accessed 25 Jan 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.02.2020 р.